

Pakistan; utfordringer og virkeligheten 2. juni 09

For 11 år siden, den 28. mai 1998, gjennomførte Pakistan, sine første kjernefysiske prøvesprengninger, og hvert år feires denne dagen som en gledens dag for nasjonen. På denne dagen, 28. mai i forrige uke, ringte en jente fra Peshawar til en av Pakistans mest populære talkshow, og sa:

” Hver dag dør mennesker. Soldater, politi og sivile drepes hver eneste dag i terrorhandlinger. Hvorfor kan dere ikke bare slippe atombomben over byen, så lidelsene tar slutt en gang for alle?”

Jenta ga uttrykk for en oppgitthet, depresjon, sorg og maktesløshet som i dag er felles for det pakistanske folk. Situasjonen i landet er meget vanskelig, komplisert og farlig. Faren er langt fra et lokalt problem. Dersom man ikke får kontroll over den voksende ekstremismen i Pakistan er den en trussel mot sikkerheten både regionalt og mot verden forøvrig.

Situasjonen i Pakistan er komplisert og kompleks. Jeg vil ta for meg tre aspekter som jeg mener er grunnleggende for å forstå forholdene.

Aller først vil jeg snakke om hva slags tankegang som hersker i Pakistan, dernest vil jeg vurdere hærens rolle, og til slutt se på ulike religiøse retninger og splittelser i det pakistanske samfunnet

Pakistans problemer kan ikke forstås uten å ta hensyn til hvordan forskjellige aktører og grupperinger tenker, og hva slags mentalitet som hersker på ulike steder. Først og fremst er

det stor mangel på integritet og samhold blant den pakistanske befolkningen om krigen i landet. For å illustrere mitt poeng vil jeg sitere en kjent pakistansk spaltist og tv-ansikt, han nylig skrev følgende om den pågående situasjonen: Sitat:

”Historikere og eksperter har alltid diskutert hvorfor det er sivile som må bøde med livet i krig, men det har aldri kommet opp med noe godt eller riktig svar på hvorfor Gud straffer uskyldige. Når jeg ser lidelsene til hundre tusener av flyktninger fra Swat-dalen får jeg svar på dette spørsmålet. Disse menneskene blir straffet fordi de ikke reagerte da Taliban begynte å herje i deres områder. Taliban ble ikke stoppet da de begynte å utøve brutalitet mot sivile her. Flyktingene fra Swat-dalen var stumme tilskuere da det hele begynte, og de lot Taliban få fotfeste i sine hjem. Nå straffes de for sin ugylldighet”. Sitat slutt

Ved første øyekast fremstår dette utdraget uskyldig og emosjonelt, men ved nærmere gransking kan en se at selve argumentasjonsmønsteret i dette utdraget vitner om en mentalitet og tankegang som er en del av selve problemet. Den underliggende sarkastiske tonen rettet mot mennesker som har forlatt sine hjem og alt de eide på grunn av krigen, avslører en holdning om at det er mulig å finne svar på alle problemer med overtro. Det er nettopp denne tankegangen som legger grobunn for konspirasjonsteorier om at det er vesten som er ansvarlig for alle problemene i Pakistan.

Pakistan er i desperat mangel på samhold og enighet. Men hele regjeringsapparatet, samt alle landets politikere, journalister, skribenter og ikke minst vanlige folk er uenige om nesten alt. Ingen av landets politiske partier har en klar strategi rettet mot ekstremisme. Den pakistanske hæren startet aksjonen mot Taliban i Swat-dalen etter lang tids venting og først etter amerikansk press. Aksjonen fant sted rett før president Asif Ali Zardaris USA-besøk i begynnelsen av forrige måned. Det er interessant å registrere at det var en organisert

kampanje for å hedre og ære den pakistanske hæren mange måneder i forkant av denne offensiven. Både nyhetssendinger, avisspalter og tv-debatter fokuserte på hærens profesjonalitet, og ekspertene sto i kø for å skryte av hærens integritet.

Tidligere president og sjef for hæren, Pervez Musharraf, gjorde en bjørnetjeneste overfor sine egne da han i sine to siste år ved makten foretok flere feilaktig politiske skritt. Resultatet var at hans støtteparti tapte valget i februar i fjor, mens avdøde Benazir Bhuttos parti, Pakistans Peoples Party, og Nawaz Sharifs Muslim League N vant i stedet. Etter det brutale drapet på tidligere statsminister Benazir Bhutto i desember 2007 rett før valget, var det ventet at partiet hennes ville gå av med en overlegen seier, men Nawaz Sharif innkasserte mange uventede og utrolige stemmer. Sharifs seier har en enkel forklaring. Han hanket stemmer på sitt krav om et uavhengig rettsvesen og gjeninnsettelse av høyesterettsjustitiarius Iftikhar Chaudhry. Det hele gjorde hæren i Pakistan ganske upopulær og dens rolle i pakistansk politikk ble sterk kritisert.

Etter Mumbai-angrepet for et halvt år siden valgte India å piske opp stemningen mot Pakistan. Det førte til at folks øyne og oppmerksomhet ble rettet mot hæren. Samtidig ble det igangsatt en propaganda kampanje i media for å renvaske hæren etter tapt popularitet de siste årene. Men det er viktig å påpeke at hæren aldri var politisk svak.

For det er ikke den demokratiske regjeringen, president Zardari eller statsminister Gilani som tar viktige avgjørelser i landet. Det er fortsatt hærsjefen som har siste ordet, men utad er det den politiske ledelsen som ansvarliggjøres. Da hæren gikk til aksjon i Swatdalen rett før Zardaris møte med Obama var de fullt klar over at det ville svekke Zardaris posisjon og sette han i dårlig lys. For folk fremstod det som at en svak pakistansk leder var tvunget å sette i gang aksjon i Swat etter press fra USA. Aksjonens tidspunkt var kalkulert og kan ikke tolkes som noe annet enn en maktdemonstrasjon fra hærens side. Korrupte pakistanske politikere har

ikke annet valg enn å akseptere at de blir utsatt for dette.

Sannheten er at hvis USA ikke hadde direkte kommunikasjon og kontakt med den pakistanske hæren, så ville de trolig ikke ha erklært krig mot Taliban, slik de unnlot å gjøre i mange år.

Det er ingen politisk leder i Pakistan som ville maktet å beordre hæren til det. Sannheten er også at demokratiet i Pakistan eksisterer på hærsjefens nåde. Det er mange årsaker til at hærsjef Ashfaq Kiani ikke ønsker å blande seg direkte inn i politikken. En av dem er at Demokratene vant valget i USA. Både Obama og vesten ønsker demokrati i Pakistan.

To hendelser gir et godt bilde av hærsjefens makt og innflytelse i pakistansk politikk. Det første eksempelet knytter seg til Mumbai-angrepet. Etter terrorhandlingen i november ga Zardari etter for Indias krav om å sende sjefen for Pakistans etterretningstjeneste, ISI, til India for samarbeid. Men det tok bare 24 timer før den pakistanske presidenten ble tvunget til å endre sin egen avgjørelse etter press fra hæren. I følge pakistansk grunnlov rapporterer den pakistanske etterretningstjenesten direkte til statsministeren, men i det virkelige liv er tjenestens virksomhet underlagt hærsjefen.

Hærens makt ble også tydelig demonstrert i forbindelse med saken om fritt rettsvesen i Pakistan. Den pakistanske presidenten Asif Ali Zardari var i mot gjeninnsettelsen av høyesterettsjustitiarius Iftikhar Chaudhry. Etter Nawaz Sharifs protestmarsj som mobiliserte tusenvis av mennesker i pakistanske storbyer i mars, ble Zardari igjen presset av hæren til å endre standpunkt og gå inn for gjeninnsettelsen av Chaudhry som han var sterk i mot.

Pakistanske politikere våger ikke å utfordre hærens sterke posisjon. Det er likevel grunn til å stille spørsmål ved den pakistanske hæren og dens påståtte profesjonalitet og disiplin. Har den virkelige kapasitet og vilje til å kjempe mot Taliban? Og vil det vare for alltid? I Pakistan er selv de sterkeste støttespillerne av hæren usikre på dette.

På grunn av hærens innblanding i pakistansk politikk har korrupsjonen økt blant generalene. I

diktator Zia-ul-Haqs tid på 80 tallet, strømmet penger inn fra USA, vesten og Saudi-Arabia for å organisere jibhad mot Sovjet i Afghanistan. Dette var starten på en grådighetskultur og interesse for penger i egne lommer blant pakistanske generaler. Generalene kontrollerer en hær på omlag 700.000. Deres økonomi, livsstil og sosiale vaner er nesten et kapittel for seg selv. Hierarkiet i hæren har blitt svært tydelig og åpenbart. Generalene lever helt unike og forskjellige liv fra flertallet i hæren som består av soldater og offiserer.

Det er flere paradoks. Usikkerheten, forvirringen og ideologisk tautrekking blant befolkningen har også innflytelse over hæren. Det er likevel ikke alltid like synlig. Hæren etterretningstjenesten ISI spilte en betydelig rolle i å først bygge opp motstanden mot Sovjet i Afghanistan og dernest etablere Taliban-regimet. En kan derfor ikke utelukke Taliban sympati og støttespillere i hæren og ISI i dag.

Pakistans sikkerhetsledere brukte erfaringene fra *jihad* på 80 tallet til å bygge opp motstanden i den indisk-kontrollerte delen av Kashmir. På grunn av dette spredte jihad- fenomenet seg fra *pashtunere* i nordlige provins NWFP til sør i pakistanske provinsene Punjab og Sindh. Det var på denne tiden at organisasjoner som *Lashkare Tayyaba* og *Jaishe Muhammad* ble etablert. De ble bygd opp på indisk motstand. De hadde finansielle ressurser og militær kapasitet. Dette gir grunn til å tro at hærens organer på et eller annet stadium har hjulpet dem.

Den tidligere presidenten Pervez Musharraf er kjent for å være liberal og USA vennlig. Han ble tatt inn i varmen etter 11.september fordi han bestemte seg for å støtte USAs invasjon i Afghanistan. Pakistan fikk 11 milliarder amerikanske dollar i støtte fra 2001-2007. Det meste av pengestøtten gikk til hæren. Det finnes ikke noe revisjon av disse pengene for hærens budsjetter og regnskaper er unnlatt offentlighet. I dag er det flere eksperter som mener Musharraf lot Taliban å etablere seg i Pakistan. Og ikke nok med det: Det var også under

Musharraf's tid at de religiøse partienes samling, MMA, vant valget i den nordlige provinsen og derfor regjerte i disse områdene i fem år. MMA's ledelse er kjent for å ha nære bånd til Taliban. Musharraf ga dem frie tøyler fordi han gjennom dem sikret seg avgjørende politisk støtte på hjemmebane. Bush administrasjonen i USA overså disse forholdene. Musharraf lot Taliban og ekstreme religiøse elementer spre fra Waziristan til Swat dalen. Nylig har amerikanske satellittbilder avdekket at elementer i ISI har støttet Taliban i nordlige Pakistan.

Med effektiv og gavmild militær støtte fra USA, skulle det vært mulig for den pakistanske hæren å bygge sin ekspertise i gerilja - krigføring. Men det er ikke noe som vitner om at hæren gjorde dette. Disse ressursene ble i stedet satt inn mot en indisk trussel. Det er bare dager siden det ble kjent at Pakistan har økt sin kjernefysiske kapasitet.

I Pakistan blir kjernefysiske våpen sett på som et forsvar mot en indisk trussel. Enkelte har krevd avrustning, men disse er i fåtall. Majoriteten i Pakistan, både politikere og akademikere, journalister og meningsskapere, samt vanlige folk anser fortsatt India som den største trussel og fienden.

Ny amerikansk taktikk handler om å overtale pakistanere til kamp mot Taliban, og forsøker å overbevise pakistanerne om at India ikke lenger er trussel. Ingen i Pakistan er lydhøre overfor en slik argumentasjon, og vesten klarer ikke bruke diplomatisk innflytelse eller makt for å oppnå harmonisk forhold mellom de to land.

Det iskalde forholdet til India er det sterkeste kortet til den pakistanske hæren, og er den ene årsaken til hærens både makt og eksistens. Det er ikke vanskelig å se at det er i hærens egne interesser å la denne konflikten eksistere.

Det er den femte uken med kamphandlinger mot Taliban i Swat-dalen. Nærmere halvparten av områdets befolkning har blitt drevet på flukt. Dersom ikke leder - skikkelser i Pakistanske Taliban blir tatt eller drept er operasjonen mislykket. Hittil har ingen ledere blitt tatt. Dersom flyktningene ikke snart kan vende tilbake til sine hjem, forblir fred i Malakand distrikt en drøm. Ekstremismen strekker seg langt utover Swat-dalen. Hele 12 prosent av landets territorium er under Talibans kontroll. Og den virkelige faren er at de har tilhengere i hele landet. Grupperinger innen *Dayobandee* gir dem direkte eller indirekte støtte. Det er også interessant å merke seg at *Vahabier* har fått et sterkere fotfeste i Pakistan de siste 10-15 årene. Religiøse organisasjoner med bånd til Saudi Arabia er aktive og bidrar med store summer for

å bygge moskeer og *madarsaer* som følger *Vahabi*- retningen. Disse er ekstreme i sin tro, og i sterk kontrast til den dominerende islamske tolkningen *Brelvee*. *Vahabier* kan bli en potensiell sterk støttespiller til stadig voksende Taliban. Flesteparten av den pakistanske befolkningen tilhører *Brelvee* retningen. De tilhører Sufi- islam, som anses som åpen, liberal og tolerant. Taliban bevegelsen strider mot flertallets tro, men *Brelvee* organisasjoner har ikke brydd seg om å ta opp kampen mot Taliban og ekstremistene. Først da Swatdalens religiøse leder (Sufi-Muhammad) utstedte en fatwa og erklærte den pakistanske grunnloven "uislamsk", tok *brelvee* organisasjonene opp kampen mot Talibans tankegang

En fjerde del av landets befolkning tilhører *Shia* retningen. Også de er truet av fremmarsjen til Taliban og *Vahabier* i Pakistan. USAs kjølige forhold til Iran har ført til at også de har ligget lavt i kampen mot Taliban.

Den kjente pakistanske journalisten og forfatteren Ahmed Rashid sa nylig under et foredrag i Karachi at President Obamas politikk om regionalt samarbeid for å kjempe mot Taliban er en god nyhet. Strategien gir alle land i regionen en mulighet, men for å oppnå samarbeid og felles front, må man få en snarlig løsning på konfliktene landene i mellom.

Avslutningsvis vil jeg understreke at det er ikke bare USA og Europas sikkerhet og interesser som står på spill i kampen mot Taliban, men også Kinas og Indias. Og deres rolle for stabilitet i regionen kan ikke undervurderes. Bare et bredt samarbeid kan garantere muligheter for suksess.